

Sygn. akt V CSK 347/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. Z. i P. Z.
przeciwko (...) Bankowi S.A. w K.
o ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 15 listopada 2019 r.,
skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 8 marca 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 25 maja 2017 r. Sąd Okręgowy w K. w pkt I oddalił powództwo M. Z. i P. Z. przeciwko Bankowi (...) S.A. w K. o ustalenie i w pkt II orzekł o kosztach postępowania.

Z ustaleń wynika, że Powodowie w dniu 26 maja 2008 r. zwrócili się do Pozwanego Bank (...) S.A. w K. o udzielenie kredytu w wysokości 1.050.000,00 zł z przeznaczeniem na zakup domu. Początkowo Powodowie zamierzali zaciągnąć kredyt w złotych polskich, jednak ostatecznie w związku z ofertą pracownicy Pozwanego wybrali kredyt indeksowany kursem franka szwajcarskiego (CHF), który wówczas wydawał Im się korzystniejszy. Zamiar zaciągnięcia takiego kredytu znalazł wyraz we wniosku kredytowym z 26 maja 2008 r. poprzez wypełnienie przez Powodów rubryki „indeksowane kursem CHF”. W oświadczeniu, stanowiącym załącznik do wniosku o kredyt, Powodowie wskazali, że dokonali wyboru oferty kredytu w złotych indeksowanego do waluty obcej, mając pełną świadomość ryzyka związanego z kredytami indeksowanymi do waluty obcej oraz że zostali poinformowani o ryzyku i skutkach zmiany kursu i stopy procentowej, wpływie na wysokość rat kapitałowo- odsetkowych oraz kosztach obsługi kredytu w wypadku niekorzystnej zmiany kursu i stopy procentowej. W dniu 20 czerwca 2008 r. strony zawarły umowę nr (...) o Mieszkaniowy Kredyt Hipoteczny w złotych indeksowany kursem CHF. W § 1 umowy strony ustaliły, że bank udziela kredytobiorcy na jego wniosek z dnia 26 maja 2008 r. kredytu w złotych indeksowanego kursem CHF w wysokości 1.050.000,00 zł, a kredytobiorca zaciąga kredyt i zobowiązuje się do jego wykorzystania zgodnie z warunkami umowy. Równowartość wskazanej kwoty w CHF zostanie określona na podstawie gotówkowego kursu kupna CHF banku z dnia wypłaty (uruchomienia) transzy kredytu (kurs notowany w pierwszej tabeli kursowej banku - tabela A w tym dniu) i zostanie podana w harmonogramie spłat. Kredytobiorca zaciągał kredyt i zobowiązywał się do jego wykorzystania zgodnie z warunkami umowy (ust. 1). Umowa została zawarta na okres do dnia 25 stycznia 2039 r. (ust. 2). W § 2 ust. 4 umowy strony określiły, że kredyt zostanie uruchomiony w złotych, a jego równowartość w walucie CHF ustalona zostanie według kursu kupna określonego w § 1 ust. 1 w dniu uruchomienia pierwszej transzy kredytu. Kolejne transze kredytu będą uruchamiane w złotych, a ich równowartość w walucie CHF będzie ustalana każdorazowo według kursu kupna, na podstawie gotówkowego kursu kupna CHF banku z dnia wypłaty (uruchomienia) danej transzy kredytu (kurs notowany z pierwszej tabeli kursowej banku - tabela A w tym dniu). W § 3 ust. 1 umowy

ustalono, że kredyt jest oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, która na dzień podpisania umowy wynosi 4,04% w stosunku rocznym. Wysokość zmiennej stopy procentowej ustalana jest przez bank jako suma: a) stopy bazowej CHF 2Y oraz marży banku-w pierwszych dwóch latach okresu kredytowania, b) stawki indeksu 6M LIBOR (sześciomiesięcznej stawki LIBOR) oraz marży banku w kolejnych latach okresu kredytowania. Marża banku wynosi 0,75 p.p. i jest niezmienna w całym okresie kredytu, z zachowaniem postanowień ust. 4. Zgodnie z § 4 umowy kredytobiorca zobowiązywał się do spłaty kredytu wraz z odsetkami oraz innymi zobowiązaniami wynikającymi z umowy kredytu. Kredyt, odsetki oraz inne zobowiązania wyrażone w CHF miały być spłacane w złotych, jako równowartość raty w CHF przeliczonej według gotówkowego kursu sprzedaży CHF banku z dnia wymagalnej spłaty raty (kurs notowany z pierwszej tabeli kursowej banku-tabela A w tym dniu). Inne zobowiązania wynikające z umowy wyrażone w złotych będą płatne w złotych (ust. 1). Zmiana kursu walutowego będzie miała wpływ na wysokość rat kapitałowo-odsetkowych oraz na wartość kredytu. W przypadku zwiększenia kursu walutowego, raty kapitałowo-odsetkowe ulegną zwiększeniu, natomiast w przypadku obniżenia kursu walutowego, raty kapitałowo-odsetkowe ulegną zmniejszeniu. Wartość kredytu będzie wzrastała w przypadku wzrostu kursu walutowego i malała w przypadku spadku kursu walutowego (ust. 2). W § 7 ust. 1 lit. e Powodowie oświadczyli, że są świadomi, że zmiana stopy procentowej i kursu walutowego będą miały wpływ na saldo kredytu i wysokość rat kapitałowo-odsetkowych oraz, że ponoszą ryzyko kursowe związane z kredytem udzielonym w złotych indeksowanym kursem waluty określonej w § 1 ust. 1. W myśl § 8 ust. 8 umowy bank może dokonać przewalutowania kredytu indeksowanego kursem CHF na złote bez wniosku kredytobiorcy o przewalutowanie w następujących przypadkach: a) braku spłaty rat kapitałowo-odsetkowych kredytu powyżej 60 dni, lub b) postawienia w stan wymagalności kredytu (wypowiedzenie), lub c) znacznego wzrostu kursu waluty CHF w stosunku do PLN w stosunku do kursu obowiązującego w dniu zawarcia umowy (minimum o 40 %).

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał, że niezasadne jest żądanie Powodów ustalenia na podstawie art. 189 k.p.c., że umowa nr (...) o

Mieszkaniowy Kredyt Hipoteczny w złotych indeksowany kursem CHF jest nieważna. W ocenie Sądu Okręgowego Powodowie nie wykazali, iż zawarta umowa kredytu naruszała w jakikolwiek sposób zasadę lojalności i słuszności kontraktowej, zasadę uczciwego obrotu, czy też zasadę braku rażącej dysproporcji stron. Dopiero z perspektywy czasu ocenili, że kredyt nie był tak korzystny, jak się spodziewali, co było jednak przede wszystkim wynikiem wzrostu kursu. Podniósł, że strony indywidualnie uzgodniły w § 1 ust. 1 zd. 1 umowy, że bank udziela kredytu w złotych indeksowanego kursem CHF w wysokości 1.050.000,00 zł. Postanowienie, określające walutę kredytu i walutę rat jest postanowieniem określającym główne świadczenie, zawsze indywidualnie uzgodnionym i nie może być rozpatrywane w kategoriach klauzuli abuzywnej. Sąd Okręgowy wskazał, że postanowienie umowy, odpowiadające przesłankom z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., nie podlega sankcji z tego przepisu, jeżeli dotyczy głównych świadczeń stron i zarazem zostało sformułowane jednoznacznie, nie jest zatem niedozwolonym postanowieniem umownym. Stwierdził, że takie określenie sposobu waloryzacji świadczenia nie nosiło elementu abuzywności, a było objęte zwykłym ryzykiem gospodarczym, równoważonym przez oprocentowanie w założeniu niższe, aniżeli w przypadku umów kredytów złotych bez odwołania do indeksowania do waluty obcej CHF.

Wyrokiem z 8 marca 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) w pkt I oddalił apelację Powodów od wyroku Sądu Okręgowego w K. z 25 maja 2017 r. i w pkt II orzekł o kosztach postępowania. Podniósł, że prawo polskie także przed 26 sierpnia 2011 r. nie zakazywało zawierania umów kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej. Nie można więc twierdzić, że zawarta przez Powodów umowa jest sprzeczna z naturą umowy kredytu, ustawą, zasadami współżycia społecznego i nie mieściła się w definicji umowy kredytu. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, skoro zawarcie umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej było dozwolone, to oczywiste, że do istoty tej umowy należy obowiązek zapłaty odsetek oraz przeliczania rat według kursu waluty obcej. W ocenie sądu II. instancji klauzule indeksacyjne występujące w umowie kredytu naruszały dobre obyczaje, bowiem godziły w równowagę kontraktową, dając Pozwanemu prawo do samodzielnego ustalania kursu kupna, sprzedaży CHF w stosunku do PLN, nie określając

jednocześnie jakichkolwiek reguł kształtowania tego kursu. Sąd Apelacyjny stwierdził, że Powodowie – wbrew obowiązкови wynikającemu z art. 6 k.c. - nie wykazali jednak, by przez zastosowanie naruszających dobre obyczaje postanowień umownych, doszło do rażącego naruszenia Ich interesów. Zaakcentował, że badanie, jak kształtowałyby się interes Powodów w wypadku braku takich zapisów naruszających dobre obyczaje, nie może odwoływać się do stanu, w którym zostaną one zupełnie wyeliminowane z umowy, bowiem w takiej sytuacji umowa nie mogłaby być wykonywana. Sąd Apelacyjny uznał, że skoro nie doszło do ustalenia abuzywności postanowień umownych, bezprzedmiotowe jest ocenianie, jaki skutek dla umowy odniosłaby sytuacja, gdyby te postanowienia były niedozwolone.

Od powyższego rozstrzygnięcia skargę kasacyjną złożyli Powodowie, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. poprzez błędną wykładnię, polegającą na błędnym przyjęciu, że ocena wystąpienia przesłanki rażącego naruszenia interesu konsumenta nie może dotyczyć momentu zawarcia umowy, tzn. treść wzorca nie jest decydująca, lecz ma być analizowana przez pryzmat wykonywania umowy oraz naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 6 k.c. i art. 232 zd. 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez bezzasadne żądanie od Powodów wykazywania, że umowa kredytowa w toku jej wykonywania rażąco naruszała Ich interesy, a także art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez brak odniesienia się w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku do zaoferowanych przez Powodów dowodów, dotyczących rażącego naruszenia ich interesu w trakcie wykonywania umowy. Wnieśli o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi II instancji z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia co do kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od Powodów na Jego rzecz kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie.

1. Z utrwalonego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wcześniej Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, dalej: TSUE) wynika, że sąd krajowy jest zobowiązany podjąć z urzędu czynności dochodzeniowe w celu ustalenia, czy postanowienie umowne zamieszczone w umowie, która jest przedmiotem toczącego się przed nim sporu i która została zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem, jest objęte zakresem stosowania dyrektywy 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE 1993, L 95, s. 29), a jeżeli tak, sąd zobowiązany jest z urzędu zbadać, czy postanowienie to ewentualnie ma nieuczciwy charakter (wyroki TSUE z: 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, pkt 56; 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 44; 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 24). Przy braku skutecznej kontroli potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków danej umowy nie można bowiem zagwarantować przestrzegania praw przyznanych w drodze dyrektywy 93/13/EWG (wyrok TSUE z 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 62 i przytoczone tam orzecznictwo; ostatnio także wyrok TSUE z 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska, w połączonych sprawach C-419/18 i C-483/18, ECLI:EU:C:2019:930). Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG sądy odsyłające są zobowiązane do zaniechania stosowania nieuczciwych warunków umownych, aby nie wywierały one, w braku sprzeciwu konsumenta, wiążących wobec niego skutków (wyrok z dnia 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).

2. Wykładnia przepisów prawa europejskiego oraz norm prawnych prawodawstw państw członkowskich je implementujących wymaga respektowania przede wszystkim zasady skuteczności prawa europejskiego (franc. *l'effet utile*, zob. wyrok ETS z 8 kwietnia 1976 r. w sprawie Jean Noël Royer, sygn. akt 48/75, Zbiór Orzeczeń 1976, s. 497, pkt 73 i 75: „(...) *to ensure the effectiveness of the directives*”; także np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 26 października 2006 r. w sprawie Elisa María Mostaza Claro przeciwko Centro Móvil Milenium S.L., sygn. akt C-168/05, publ. ECLI:EU:C:2006:675; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29 października 2009 r. w sprawie C-63/08, Virginie Pontin przeciwko

T-Comalux SA, ECR 2009, s. 1-10467; Monitor Prawa Pracy 2010 nr 1, s. 54; wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2019 r., sygn. akt II PK 246/17, niepublikowany; zob. też np. V. Reichardt, *Der Verbraucher und seine variable Rolle, im Wirtschaftsverkehr*, Berlin 2008, s. 179 i n.; A. Kunkiel-Kryńska, *Metody harmonizacji prawa konsumenckiego w Unii Europejskiej i ich wpływ na procesy implementacyjne w państwach członkowskich*, Warszawa 2013, s. 40-41).

3. Z uwagi na słabszą pozycję konsumenta, dyrektywa 93/13/EWG zobowiązała państwa członkowskie Unii Europejskiej do ustanowienia mechanizmu zapewniającego, że wszelkie warunki umowne, które nie były indywidualnie z nim negocjowane, mogą zostać poddane kontroli w celu oceny ich nieuczciwego charakteru (ostatnio także w wyroku TSUE z 26 marca 2019 r. Abanca Corporation Bancaria i Bankia, C-70/17 i C 179/17, EU:C:2019:250, pkt 57). W świetle orzecznictwa TSUE zasada zgodnej wykładni wymaga, by sądy krajowe czyniły wszystko, co leży w zakresie ich kompetencji, uwzględniając wszystkie przepisy prawa krajowego i stosując uznane w porządku krajowym metody wykładni, by zapewnić pełną skuteczność rozpatrywanej dyrektywy i dokonać rozstrzygnięcia zgodnego z realizowanymi przez nią celami (wyrok TSUE z dnia 6 listopada 2018 r., Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo). Jak wskazuje Trybunał Sprawiedliwości UE, w odniesieniu do przepisów proceduralnych w dziedzinie środków zaskarżenia mających zapewnić ochronę praw jednostek wynikających z prawa Unii, zasada ta wymaga, aby przepisy te nie czyniły wykonywania praw przyznanych przez porządek prawny Unii praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym (zob. w szczególności wyroki TSUE z: 21 czerwca 2017 r. w sprawie Sanofi Pasteur MSD SNC, Caisse primaire d'assurance maladie des Hauts-de-Seine, Carpimko, sygn. akt C-621/15; 10 kwietnia 2003 r., Steffensen, C-276/01, EU:C:2003:228, pkt 60 i przytoczone tam orzecznictwo). Co więcej, sąd krajowy nie może ważnie stwierdzić, iż nie można dokonać wykładni przepisu prawa krajowego zgodnie z prawem Unii jedynie ze względu na to, że do tej pory niezmiennie interpretowano ten przepis w sposób niezgodny z tym prawem (zob. w szczególności wyroki TSUE z: 19 kwietnia 2016 r., DI, C-441/14, EU:C:2016:278, pkt 33, 34; 6 listopada 2018 r., Max-Planck-Gesellschaft

zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, pkt 60; ostatnio wyrok z 26 czerwca 2019 r., Aleš Kuhar, Jožef Kuhar przeciwko Addiko Bank d.d., C-407/18, ECLI:EU:C:2019:537).

4. Nawet normy wspólnotowe, które same w sobie nie nadają się do bezpośredniego stosowania stanowią punkt odniesienia i obowiązkowe kryterium osiągnięcia zgodnej interpretacji (orzeczenie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z 10 kwietnia 1984 r., 14/83 – Van Colson and Kamann, Zb. Orz. 1891). Ponadto uznaje się powinność wykorzystania prawa europejskiego jako wzorca przy interpretacji prawa wewnętrznego (orzeczenie ETS z 13 listopada 1991 r., C-106/89 – Marleasing, Zb. Orz. I 4135).

5. Zasada interpretacji prawa wewnętrznego w sposób przyjazny prawu europejskiemu oparta jest na art. 91 ust. 1 Konstytucji RP. Urzeczywistnieniu standardu ochrony konsumentów ukształtowanego przez TSUE służy nie tylko należyta wykładnia norm Kodeksu cywilnego, ale także przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, w tym – co ma kluczowe znaczenie w niniejszej sprawie – art. 232 k.p.c. Jak trafnie przyjął Sąd Najwyższy w wyroku z 4 kwietnia 2019 r., sygn. akt III CSK 159/17 (niepublikowanym), mimo że co do zasady w postępowaniu cywilnym to strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, to właśnie w sprawach dotyczących niedozwolonych postanowień w umowach konsumenckich zachodzą przesłanki do dopuszczenia dowodu niewskazanego przez stronę (art. 232 k.p.c.). Jeśli sąd uznaje określone postanowienie umowy za niedozwolone i stwierdza brak związania stron tym postanowieniem, czyni w dalszej konieczności ustalenia co do związania stron stosunkiem umownym i co do jego treści. Skomplikowany charakter rozliczeń kredytowych, zwłaszcza z uwzględnieniem stosowanych mechanizmów indeksacyjnych, przemawia za koniecznością zasięgnięcia wiadomości specjalnych w tym zakresie, przy czym niewątpliwie określenie sposobu wyliczeń, których winien dokonać biegły, zależy od przesądzenia powyżej wskazanych: nieuczciwego charakteru postanowienia umownego i wpływu tego stwierdzenia na byt umowy oraz zakres świadczeń stron.

6. Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Nie można bowiem tracić z pola widzenia faktu, iż zgodnie z art. 385² k.c., oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

Postanowienia umowy lub wzorca, ustalone jednostronnie przez bank, i przyznające mu uprawnienie do jednostronnego, samodzielnego ustalania kursu kupna i sprzedaży CHF w stosunku do PLN bez wskazania reguł kształtowania tego kursu stanowią postanowienia naruszające dobre obyczaje, godzą bowiem w istotę równowagi kontraktowej stron. Trafnie przy tym zaznaczył Sąd *ad quem*, iż polityka kursowa banku i decyzje władz banku nie mogą w sposób nie poddany kontroli kontraktowej wpływać na obowiązki kredytobiorców. Ocena taka jest natomiast wystarczająca do podjęcia przez sąd *meriti* dalszych ustaleń co do tego, czy w konkretnej sprawie doszło w konsekwencji stosowania takiego postanowienia do rażącego naruszenia interesu konsumenta jako strony umowy kredytowej, nawet wówczas, gdy – w ocenie sądu – sam konsument w toku postępowania nie przedstawił dowodów wskazujących na takie naruszenie. Wynika to z nakazu wykładni przepisów prawa konsumenckiego (w niniejszej sprawie Kodeksu cywilnego o niedozwolonych postanowieniach umownych) w sposób zgodny z wymaganiami prawodawstwa europejskiego, w sposób ukształtowany m.in. w orzecznictwie TSUE, a także mając na uwadze zasadniczy cel tych regulacji, jakim jest zapewnienie odpowiedniego poziomu ochrony konsumentów. Ten kierunek wykładni potwierdza także art. 76 Konstytucji RP, zgodnie z którym ochrona przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi jest konstytucyjnym zadaniem władzy publicznej (art. 76 Konstytucji). Nakaz wynikający z tego przepisu jest kierowany przede wszystkim do ustawodawcy, którego obowiązkiem jest

zapewnienie odpowiedniego, minimalnego poziomu ochrony słabszego uczestnika rynku. Nie oznacza to jednak, iż art. 76 Konstytucji pozostaje bez wpływu na wykładnię przepisów prawa materialnego i procesowego w procesie jego stosowania przez sądy. Przeciwnie, także sądy jako organy władzy publicznej, powinny w odniesieniu do przepisów mających na celu ochronę konsumentów stosować ich wykładnię, która umożliwi jak najpełniejsze urzeczywistnienie tej ochrony.

Wypada przypomnieć, iż – jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 21 kwietnia 2004 r., sygn. akt K 33/03, OTK ZU nr 4/A/2004, poz. 31, „ochrona konsumenta nie jest działaniem o charakterze protekcyjno-paternalistycznym, lecz zmierza do zabezpieczenia interesów słabszego uczestnika rynku, którego wiedza i orientacja są – w porównaniu do profesjonalnego partnera (sprzedawcy, usługodawcy) – ograniczone. Konsument ma słabszą pozycję przetargową, a jego swoiste upośledzenie wynika z przyczyn systemowych, determinowanych pozycją rynkową. Z tej też przyczyny działania na rzecz ochrony konsumenta, które mają umocnić jego pozycję wobec profesjonalnego partnera służą wyrównaniu ich szans i zapewnieniu – także na rynku detalicznym, swobody dokonania wyboru i podjęcia nieskrępowanej decyzji. Istotą ochrony konsumenta nie jest więc nadawanie mu dodatkowych nadzwyczajnych przywilejów, lecz poddanie całości obrotu praktykom „rynkowo-kompensatoryjnym”, które mają przywrócić utraconą zdolność decydowania o konsumpcji”.

7. Rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków wynikających z umowy na jego niekorzyść, skutkującą niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelnym traktowaniem (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 3 lutego 2006 r., sygn. akt I CK 297/05, niepublikowany; 15 stycznia 2016 r., sygn. akt I CSK 125/15, OSNC - ZD 2017, Nr 1, poz. 9; 27 listopada 2015 r., sygn. akt I CSK 945/14, niepublikowany; 30 września 2015 r., sygn. akt I CSK 800/14, niepublikowany; 29 sierpnia 2013 r., sygn. akt I CSK 660/12, niepublikowany). Sąd dokonując oceny przesłanki rażącego naruszenia interesu konsumenta powinien ponadto mieć na uwadze narzucony przez przedsiębiorcę mechanizm kontraktowy kształtowania praw i obowiązków kredytobiorcy z uwzględnieniem ryzyka, na jakie został

narażony zawierając umowę obejmującą postanowienie abuzywne umożliwiające bankowi jednostronne ustalanie i kształtowanie w toku wykonywania umowy kursu walutowego. Bez znaczenia jest przy tym to, czy i w jaki sposób umowa jest wykonywana. Nie można bowiem tracić z pola widzenia faktu, iż zgodnie z art. 385² k.c., oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Zdarzenia późniejsze nie mogą w związku z tym determinować wniosków co do tego, czy, w jakim zakresie i z jakiego powodu postanowienie umowy zawartej z konsumentem ma charakter niedozwolony. W celu ustalenia, czy klauzula rażąco narusza interesy konsumenta, należy wziąć głównie pod uwagę, czy pogarsza ona jego położenie prawne w stosunku do tego, które w braku odmiennej umowy, wynikałoby z przepisów prawa, w tym mających charakter dyspozytywny (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., sygn. akt III CZP 29/17, OSNC 2019, Nr 1, poz. 2). Odwołanie do kursów walut zawartych w „Tabeli kursów” banku oznacza naruszenie równorzędności stron umowy przez nierównomierne rozłożenie uprawnień i obowiązków między partnerami stosunku obligacyjnego. Ukształtowane jednostronnie w umowie kredytowej w drodze postanowienia zaczerpniętego z wzorca umowy przez bank uprawnienie do ustalania kursu waluty nie może być dowolne, tj. nie doznawać żadnych ograniczeń w postaci skonkretyzowanych, obiektywnych kryteriów zmian stosowanych kursów walutowych. Należy je ocenić jako element treści umowy skutkujący nierównomiernym rozkładem praw i obowiązków stron umowy kredytowej, prowadzący do naruszenia interesów konsumenta, w tym przede wszystkim interesu ekonomicznego, odpowiadającego wysokości poszczególnych rat kredytu. W tym zakresie istotne znaczenie należy także przypisać wymaganiami właściwej przejrzystości i jasności postanowienia umownego, czyli odpowiedzi na pytanie, czy zawarta umowa wskazuje w sposób jednoznaczny powody i specyfikę mechanizmu przeliczania waluty, tak by konsument mógł przewidzieć, na podstawie transparentnych i zrozumiałych kryteriów, wynikające dla niego z tego faktu konsekwencje ekonomiczne (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 30 kwietnia 2014 r.,

nr C - 26/13, sprawa Árpád Kásler, Hajnalka Káslernè Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, ECLI:EU:C:2014:282; zob. wyrok Sądu Najwyższego z 29 października 2019 r., sygn. akt IV CSK 309/18, niepublikowany).

8. Z uwagi na podstawę i zakres skargi kasacyjnej oraz związanie zakresem skargi, Sąd Najwyższy nie dokonywał w niniejszym postępowaniu oceny zasadności i skuteczności powództwa o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj